

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.5:334.7

Андрущенко Н.О.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри менеджменту та адміністрування,
*Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету*

РОЛЬ КОРПОРАЦІЇ В СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Андрущенко Н.О. Роль корпорації в світовій економіці. У статті висвітлено питання ключового значення корпорацій у процесах глобалізації світової економіки. Виділено характерні риси та фактори успіху великих корпорацій. Розглянуто теоретичні засади діяльності корпорацій на сучасному етапі глобалізації світової економіки, проаналізовано процеси функціонування корпорацій у світі, визначено напрями їх подальшого розвитку. Виявлено, що основною тенденцією сучасної світової економіки є її глобалізація. Транснаціональні корпорації здійснюють економічну, фінансову, торгову, технологічну, а на новому етапі і політико-соціальну взаємодію країн світу. Акцентовано увагу на тому, що діяльність транснаціональних корпорацій принципово змінює картину світу, тому без урахування цього неможливо вивчати процеси, що відбуваються в сучасному світі.

Ключові слова: транснаціональні корпорації, транснаціональна економіка, глобалізація виробництва, економіка, капіталізація, світова економіка, інтеграція.

Андрущенко Н.А. Роль корпорации в мировой экономике. В статье освещен вопрос ключевого значения корпораций в процессах глобализации мировой экономики. Выделены характерные черты и факторы успеха крупных корпораций. Рассмотрены теоретические основы деятельности корпораций на современном этапе глобализации мировой экономики, проанализированы процессы функционирования корпораций в мире, определены направления их дальнейшего развития. Выявлено, что основной тенденцией современной мировой экономики является ее глобализация. Транснациональные корпорации осуществляют экономическое, финансовое, торговое, технологическое, а на новом этапе и политико-социальное взаимодействие стран мира. Акцентируется внимание на том, что деятельность транснациональных корпораций принципиально меняет картину мира, поэтому без учета этого невозможно изучать процессы, происходящие в современном мире.

Ключевые слова: транснациональные корпорации, транснациональная экономика, глобализация производства, экономика, капитализация, мировая экономика, интеграция.

Andrushchenko N.O. The role of the corporation in the world economy. The article highlights the issue concerning the key importance of corporations in the processes of globalization of the world economy. Also, the characteristic features and success factors of large corporations are highlighted. The theoretical bases of corporations' activity at the present stage of globalization of the world economy are considered, the processes of functioning of corporations in the world are analyzed, and directions of their further development are determined. It is revealed that the main trend of the modern world economy is its globalization. Transnational corporations carry out economic, financial, trade, technological, and at a new stage and political-social interaction of the countries of the world. Attention is focused on the fact that the activities of transnational corporations fundamentally change the picture of the world, and therefore without taking this into account it is impossible to study the processes taking place in the modern world.

Key words: transnational corporations, transnational economy, globalization of production, economy, capitalization, world economy, integration.

Постановка проблеми. На сучасному етапі світова економіка характеризується такими процесами, як інтернаціоналізація, глобалізація та транснаціоналізація, які впливають на господарську діяльність усіх країн світу та тісно пов'язані між собою. В умовах посиленої інтернаціоналізації світового господарства транснаціональні компанії (ТНК) є могутньою частиною корпоративного бізнесу, відіграють провідну роль в посиленні та укріпленні

світових господарських зв'язків. Своєю виробничо-комерційною діяльністю ТНК фактично пов'язують національні та регіональні ринки, що забезпечує цілісність світового господарства. Жоден процес на світовій арені не відбувається без участі ТНК, які виступають рушійною силою розвитку сучасної світової економіки.

Через структури ТНК здійснюються фінансові та товарні потоки, які є визначальними для розвитку сві-

тового господарства. Вищенаведене свідчить про актуальність теоретичного осмислення феномена транснаціональної корпорації, необхідність його подальшого наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та методологічні основи діяльності транснаціональних корпорацій характеризували дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Зокрема, слід назвати таких науковців, як І.Й. Гладій, В.Г. Карпенко, В.І. Рокоча, І.Б. Сорока, Д.А. Лук'яненко, Ю.В. Макогон, А.С. Булатов, В.О. Самофалов, Б.Ф. Бойко, М. Фрідман, І. Фішер, Дж. Даннінг, П. Дракер, Л. Девіс. Тема ТНК та їх роль у світовій економіці викладені в багатьох монографіях, що присвячені проблемі глобалізації економіки, тому що утворення та ріст ТНК – це результат інтернаціоналізації економіки та розвитку світового ринку. Водночас постає необхідність поглибленого вивчення засад діяльності ТНК на сучасному етапі глобалізації світової економіки.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є аналіз сучасного стану розвитку транснаціональних корпорацій, визначення ролі транснаціональних корпорацій у міжнародних економічних відносинах та особливостей, що характеризують процес розвитку ТНК.

Виклад основного матеріалу. Якщо зануритись в історію, то можна сказати, що корпорація (лат. «об'єднання, співтовариство») – колективна форма капіталістичних підприємств, яка існує у формі акціонерних товариств відкритого й закритого типів. Виникла вона внаслідок дії законів концентрації виробництва й капіталу, адекватності виробничих відносин рівню та характеру розвитку продуктивних сил, централізації капіталу тощо. Їх конкретизацією був процес переростання продуктивними силами вузьких меж індивідуальної капіталістичної власності, що почався в 60-х рр. XIX ст. і завершився на межі двох століть. На початку XX ст. корпорації в США перетворилися переважно на організаційну форму великих капіталістичних підприємств [1].

Термін «корпорація», спочатку народжений як синонім юридичної особи, передбачав формування суб'єкта права внаслідок злиття капіталів його учасників для досягнення різних цілей. Нині корпорація розцінюється як підприємницьке з'єднання капіталу. Також мається на увазі об'єднання людей або організацій, які на законних правах функціонують як одна особа й мають у своєму розпорядженні права та обов'язки, що відрізняються від вступників до її складу [2].

В сучасному розумінні корпорація – це правова форма бізнесу, що відрізняється і відокремлена від конкретних осіб, які ним володіють. Ці визнані урядом «юридичні особи» можуть купувати ресурси, володіти активами, виробляти та продавати продукцію, брати в борг, надавати кредити, пред'являти позови і виступати в суді відповідачем, а також виконувати всі ті функції, які виконують підприємства будь-якого іншого типу.

В зарубіжних країнах корпорації характеризуються низкою відмінностей, оскільки присутні власники-акціонери, які регулюють діяльність корпорації. Вони обов'язково координують прийняття рішень, для чого створюється Рада директорів. Для корпорації характерне делегування повноважень, тому може існувати кілька центрів прийняття рішень; є багаторівневий управлінський апарат, якому потрібна конкретна побудова схеми регулювання та системи контролю; є необ-

хідність заняття лідируючої позиції на ринку, яка дає змогу корпораціям керувати ним, розвивати нові продукти й активно впроваджувати їх на ринок; є значна величина бізнесу, а також значна кількість працівників. В зарубіжних країнах кількість співробітників корпорації може доходити до декількох тисяч осіб [3].

Саме ТНК – основний структурний елемент економіки більшості країн, провідна сила їх розвитку та підвищення ефективності. Глобальні тенденції інтернаціоналізації виробництва й капіталу, приватизації, стратегічних альянсів і лібералізації зовнішньої торгівлі поставили ТНК у центр світового економічного розвитку. З огляду на них і подальший перерозподіл світових ринків та сфер впливу можна прогнозувати можливість появи найближчим часом міжнародних суперкорпорацій шляхом злиття, поглинання чи об'єднання найбільших компаній світу. Згідно з даними Організації Об'єднаних Націй (ООН) зараз у світі існує більше 65 тис. ТНК, що контролюють понад 850 тис. афілійованих зарубіжних компаній, у яких задіяно більше 74 млн. осіб. При цьому на території промислово розвинених держав розміщується понад 80% материнських компаній і близько 33% афілійованих, у країнах, що розвиваються, –19,5% і майже 50% відповідно, у колишніх соціалістичних державах – приблизно 0,5% і 17% відповідно [4].

Згідно з визначенням ООН транснаціональні корпорації – це «підприємства, що є власниками або такими, що контролюють виробництво товарів чи послуг за межами країни, в якій вони базуються», при цьому ТНК можуть як набувати статусу корпорації, так і не мати цього статусу.

На нашу думку, найбільш яскравим прикладом економічної ефективності є корпорації Японії. Причиною цього є найвищий ступінь корпоративної поведінки. Для японців така поведінка вважається нормою, вони прагнуть до успіху фірми, не думаючи про свою вигоду, за що фірма відповідає турботою про свого працівника. Це і є основою успіху економіки Японії [4]. До основних факторів успіху великих компаній відносяться такі:

- економія на трансакційних витратах під час передачі знань і технологій в рамках інтегрованих структур великих компаній;
- охоплення великої частки ринку, можливість формування попиту на інноваційні продукти та технології;
- забезпеченість ресурсами, більш висока стійкість до ризиків невизначеності [3].

Сукупні валютні резерви ТНК у кілька разів перевищують сукупні резерви всіх центральних банків світу. Тому переміщення лише 1–2% маси грошей, що перебувають у їхньому володінні, цілком здатне змінити паритет національних валют. Капіталовкладення в іноземну економіку – активний спосіб стимулювання попиту на вітчизняну продукцію. Це досягається за рахунок того, що, по-перше, за кордоном створюються нові ринки; по-друге, частина експорту ТНК постійно адресується їхнім закордонним філіям, ця гарантована частка становить понад 30% експорту Канади, Німеччини, Франції, Швеції, близько 50% експорту США. Крім того, інвестиції дають змогу корпораціям оминати тарифні та нетарифні бар'єри приймаючої держави.

Світову економічну могутність зосереджено в «руках» 100 всесвітньо відомих транснаціональних корпорацій світу, зокрема «Microsoft», «General

Рис. 1. Рейтинг галузей економіки України за розміром доходів (млрд. грн.)

Electric”, “BP”, “IBM”, “Ford”, “Nestle”, “Exxon Mobil”, “Wai Mart Stores”, “Citigroup”, “Johnson & Johnson”, “Royal Dutch/Shell”, “Phillip Morris”.

Чистий прибуток будь-якої з вищеперерахованих ТНК є адекватним річному бюджету України, а обсяг їх товарно-грошового обігу нерідко перевищує ВВП декількох країн, разом взятих. Щодо нашої країни, то Україна має значний потенціал розвитку співпраці з ТНК і потребує законодавчих, правових та економічних змін, щоби створити сприятливий інвестиційний клімат для розміщення дочірніх підприємств провідних ТНК світу, як наслідок, збільшення капіталовкладень в економіку країни. Наприклад, рейтинг галузей економіки України за розміром доходів, який підготувала редакція INSIDER, виглядає таким чином (рис. 1) [5].

Останнім часом ТНК розширюють корпоративну мережу через злиття або поглинання компаній в країні-реципієнті, що приводить до монополізації ринку цієї країни та зниження національного виробництва. Україна ще не відчула повною мірою впливу ТНК на національне виробництво, оскільки масштаби їх діяльності на території держави значно менші порівняно з іншими країнами. Процеси інтеграції, що відбуваються в сучасному світі, стосуються також України, яка особливо відчуває потребу у фінансовій підтримці, технологічній допомозі та широкому досвіді міжнародних компаній. Світові економічні зв'язки та взаємодія національних економік можуть стабілізувати розвиток продуктивних сил і забезпечити зростання життєвого рівня населення. При цьому провідними силами поглиблення та розширення цих зв'язків є ТНК.

Таким чином, діяльність ТНК здійснює великий вплив на економіку як країни, де розташована материнська компанія, так і країн, де вона створює дочірні компанії або виробництва. Для материнської компанії

переведення виробництва за кордон може призводити до зниження темпів зростання, безробіття. Водночас діяльність ТНК за кордоном укріплює міжнародні економічні позиції країни, сприяє отриманню із-за кордону додаткових доходів. Для приймаючих країн переваги полягають у створенні нових підприємств, залученні додаткової робочої сили, підвищенні її кваліфікації, водночас діяльність іноземних компаній часто перешкоджає розвитку національного виробництва. В результаті виникають протиріччя між ТНК і окремими країнами, в яких вони здійснюють діяльність, як через зазначені причини, так і у зв'язку з їх прагненням ухилитись від оподаткування, маніпулюючи трансфертними цінами [1]. Серед негативних наслідків діяльності ТНК слід назвати те, що великі міжнародні компанії з метою підкорення закордонного ринку здебільшого подавляють національного виробника і, використовуючи робочу силу та природні ресурси цієї країни, інвестують прибутки за її межі [2]. Враховуючи масштабні наслідки діяльності ТНК, зауважимо, що вони відіграють провідну роль не лише у світовій економіці, але й у міжнародному політичному житті, втручаючись у формування не тільки внутрішньої, але й зовнішньої політики держав. Інтереси ТНК часто вступають у протиріччя з інтересами держави, малим та середнім бізнесом.

Висновки. Таким чином, з'явившись як результат глобалізації, ТНК почали керувати цим процесом і прискорювати його задля максимізації власних економічних інтересів. У зв'язку з тим, що сучасний процес транснаціоналізації набув багатьох нових рис, істотно впливає не тільки на світову економіку, але й на економіку країни розміщення корпорації. Ефективна реалізація зазначених напрямів повинна забезпечуватись виконанням таких умов, як залучення іноземних інвестицій в проекти структурної

трансформації промисловості; розвиток галузей інвестиційних ресурсів в проекти технічного пере-
матеріального виробництва; збільшення обсягів озброєння виробництва.

Список використаних джерел:

1. Гудим К.О. Транснаціоналізація як чинник глобалізації. Вісник КНТЕУ. URL: <http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2014/04/4.pdf>.
2. Економічна енциклопедія: у 3 т. / редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Т. 2. Київ: Видавничий центр «Академія», 2000. 864 с.
3. Побоченко Л.М. Аналіз інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій. Наукові журнали Національного Авіаційного університету. URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/%20SR/article/view/7022>.
4. Хоменко І.В. Особливості впливу транснаціональних корпорацій на конкурентне середовище в економіці. Підприємство, господарство і право. 2016. С. 159–163.
5. INSIDER: офіційний сайт. URL: <http://www.theinsider.ua/rus/business/53a95148c3508>.

УДК 631.147

Жуйков Г.Є.,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів, обліку та оподаткування,
Міжнародний університет бізнесу і права

Жуйков О.Г.,

доктор сільськогосподарських наук, професор,
завідувач кафедри лісового та садово-паркового господарства,
Херсонський державний аграрний університет

Імшеницька І.Г.,

старший викладач кафедри маркетингу,
Міжнародний університет бізнесу і права

ФОРМУВАННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

Жуйков Г.Є., Жуйков О.Г., Імшеницька І.Г. Формування інфраструктури ринку органічної продукції в Україні. У статті висвітлено аналітичні дослідження формування та розвитку органічного ринку України та світу. Розкрито тенденції розширення обсягів виробництва та попиту органічного сектору аграрного ринку в країнах ЄС, показано перспективи українських виробників органіки в нарощуванні продукції та її збуту. Показано організаційну структуру та законодавчу базу забезпечення ведення органічної діяльності, її основні напрями та можливості.

Ключові слова: органічний ринок, оператори органічної продукції, структура посівних площ, обсяги органічного землеробства, ринок споживчої органічної продукції, органи сертифікації органіки, органічні оператори.

Жуйков Г.Е., Жуйков А.Г., Имшеницкая И.Г. Формирование инфраструктуры рынка органической продукции в Украине. В статье освещены аналитические исследования формирования и развития органического рынка Украины и мира. Раскрыты тенденции расширения объемов производства и спроса органического сектора аграрного рынка в странах ЕС, показаны перспективы украинских производителей органики в наращивании продукции и ее сбыта. Показаны организационная структура и законодательная база обеспечения ведения органической деятельности, ее основные направления и возможности.

Ключевые слова: органический рынок, операторы органической продукции, структура посевных площадей, объемы органического земледелия, рынок потребительской органической продукции, органы сертификации органики, органические операторы.

Zhyukov G.E., Zhyukov O.G., Imshenitska I.G. Formation of the market for organic products in Ukraine.

The article analyzes the formation and development of the organic market of Ukraine and the world. The tendencies of expansion of volumes of production and demand of the organic sector of agrarian market in the EU countries are revealed, prospects of Ukrainian producers of organic products in the growing products and its sales are shown. The presented material shows the organizational structure and legislative basis for the maintenance of organic activities, its main directions and possibilities.

Key words: organic market, organic producers, structure of sown areas, organic farming, consumer organic products market, organic certification bodies, organic operators.